

КЛЕВАНСЬКИЙ ЗАМОК НЕ ЗРІЙНУВАЛИ СТОЛІТТЯ. ЙОГО ДОКОНАЄ СЬОГОДЕННЯ

Минулої середи у календарі значились одночасно два поважні дні: Міжнародний день пам'ятників і визначних місць та День пам'яток історії та культури. Ну як з цього приводу знову не задати про наш Клеванський замок? Нагадаємо про те, що ось уже два десятиліття він стоїть пустою, перетворюється на притон наркоманів. Меморіальні дошки не рятують його від вандалізму та саморуїнації. Дивлячись на цю напівруїну, про збереження якої історичної пам'яті ми ще хочемо сьогодні базикати? Щоправда, кілька років тому тодішній голова ОДА Василь Червоний стосовно Клеванського замку висував «проєкти» Щоправда, кілька років тому тодішній голова ОДА Василь Червоний стосовно Клеванського замку висував «проєкти» куди вони зникли. Може цей запропонований читачам дайджест підніме подальшу долю замку на щит перед ясі очі нових можновладців? Старі, як завжди, виходячи з нашої національної традиції, побалакали і забули про що говорили...

ПЕРШИН «ОЖИВЕ» ЗАМОК У КЛЕВАНИ

Планами щодо реконструкції середньовічних замків на Рівненщині поділилася голова Рівненської обласної державної адміністрації Василь Червоний.

На думку Василя Червоний, проблемою номер один в українському суспільстві є проблема духовного відродження, повернення до витоків рідної культури.

Василь Червоний зазначає, що передусім слід відкрити середньовічний замок у Клевані.

28 квітня 2005р., «Народне слово».

З ЗАМКУ У КЛЕВАНИ ЗРОБЛЯТЬ РЕЗИДЕНЦІЮ ЮЩЕНКА?

Зрушилося з мертвої точки питання про подальшу долю Клеванського замку, що на Рівненщині. Розпорядження про безкоштовну передачу його у володіння будівельно-компанії «Інвестжитлобуд» підписав голова обласної державної адміністрації Василь Червоний.

Якщо таке рішення обласної влади погодить Державна служба охорони культурної спадщини, компанія «Інвестжитлобуд» реконструює та частково відновить приміщення Клеванського замку. Після цього у ньому, як розповів виконуючий обов'язки начальника обласного управління містобудування та архітектури Євгеній Брегович, відкриється туристичний центр, куди введуть готельний комплекс та музей. Можливо, у замок також влаштують резиденцію Президента

України. Не зважаючи на це, саме пам'ятка архітектури перебуватиме у державній власності, тож «Інвестжитлобуд» не матиме права її продати чи адати в оренду.

Хочі турбота про долю замку з боку обласної влади виглядає доволі позитивно, виникає одне питання: чому саме цій компанії вирішили видати у володіння пам'ятку архітектури, причому зробили це без зайвого галасу (конкурс не проводили)? Євгеній Брегович пояснює це тим, що серед бажаючих зайнятися замком, було лише кілька приватних підприємств, які чесно заявляли, що на реставрацію, а на неї потрібно потрапити кілька мільйонів гривень, у них немає грошей. І лише «Інвестжитлобуд» був єдиною компанією, яка знайшла інвесторів, готових вкласти кошти у його відновлення.

Якби потужних компаній було кілька, — говорив Є. Брегович, — ми б влаштували конкурс. А досвід передачі його приватному підприємцю ми вже маємо, причому негативний.

Чим замок не перебуває на балансі жодної структури. Управління архітектури лише готує промову оцінку пам'ятки архітектури, щоб поставити її на свій баланс.

17 грудня 2005р., «Волинь».

МАТОК КНЯЗІВ ЧАРТОРИЙСЬКИХ

Клевань ми знайшли випадково. Ми їхали з Луцька вже на Київ. Раптом бачимо при дорозі гарне місто, намальований на завізці Клеван. І наліпжартом вигукнули: цікаво, а чи немає тут замку? Довго шукати не довелося, бо він вже виднівся з правого боку. Завернули. Проте, наближаючись до нього, почали закрадати його підозри: щось тут не так. При вході на міст стояла «каптурка», складена з радянської цегли, побілена і вже облущена, а вхід на міст закривала здорова стіна, метри за три заввишки, брама, а на самому мосту збереглися стовпи з вже порваними, іржавим колчим дротом. Поруччя мосту були домуровані. На території самого замку вражали хас і абсолютне запустіння. Це були нові руїни старих руїн. Спочатку ми думали, що там знаходилася дитяча колонія, але місцеві розказали, що до початку 90-х років у мосту був розташований ЛТП (Львівсько-трудовий профілакторій). Потім в'язнів в Україні лікувати перестали, ЛТП ліквідували, а замок закинули.

Ходимо залами XVI століття: потужні скле-

піння, гарно викладена цегла і... все це покрите «кафелем», саме «кафелем» харківського заводу. Чому? виникло таке відчуття, що цим кафелем там викладено все. Советські сануали, душеві кабінки — все розвалене, іржаве. Під ногами розтрощений кахель, біте скло... Замковий двір заасфальтований, спляіляні дерева, металобрухт... Поруч збереглися дві кам'яні вежі XVI століття. Проте замок стоїть на охороні, тобто має свій охоронний номер в Державному реєстрі пам'яток історії і архітектури.

Належав він свого часу Чарторийським, великому магнатському роду, що походив від української шляхти — прямих нащадків роду Острозьких. В ході битви замок учавстві не брав. По суті, Чарторийським він був не особливо потрібним. В кінці XVIII ст. тодішній власник замку вирішив зробити там навчальний заклад. До першої половини XIX століття там знаходився католицький ліцей. Потім його встановив російський уряд конфіскував зами шляхти, що була запланована в участі у повстанні, або примушував продавати на край невіддичний для власників умишко. Тоді чимось Чарторийським цей маєток продали російській казни. З середини XIX ст. там було російське духовне училище. В роки Першої світової війни під час артилерійського обстрілу замок сильно постраждав. В 20-х роках минулого століття поляки його перетворили на школу. А по Другій світової війні — школа механізаторів, а потім ЛТП. А тепер місцеве населення ходить туди на стінах матюки писати. Видно, що замок надано горі-

питатися у старших, питаємося у дівчат, а вони: ми не в замку жили, ми — на протилежній стороні вулиці... Першу інформацію знайшли у Грушевському. Клеван згадувався в XIV-XV ст. як вярцьє маленького міста, де були різьбярі, гончарі, кожум'яки, скомо-рохи, проводилися ярмарки.

З фотопортрету «Незнана Україна», 2006р.

ЗАМОК У КЛЕВАНИ

...Йшли роки, замок поступово набував нового призначення. Майже за п'ять століть свого існування у ньому був і шпиталь, і навчальні заклади, і каральні органи.

Так, 1632 року після реставрації замок віддали єзуїтам, які влаштували тут свою школу. В 1773 році, коли князь відійшов до Австрії, замок тривалий час стояв порожнім, аж поки князь Костянтин Чарторийський не вирішив створити в Клевані польську гімназію. У 1871 році він почав перебудову замку. Східна стіна була розібрана, а на її місці з'явилися два філіали, де і розмістилося повітське училище. При училищі був відкритий фізичний і мінеральний кабінети, ботанічний сад. Тадей Чацький заснував тут шестикласне училище, яке в 1831 році прийняло своє існування через участь його вихованців у польському повстанні. Наступного року тут знову відкрили училище, а згодом — гімназію.

У 1836 році, на прохання князя Любомирського, Клеванська гімназія перемістилася у місто Рівне. І замок знову споронив. Лише у 1842 році його кутило дупільне відомство, а через 36 років сюди перевели духовне училище, яке знаходилося тут до 1915 року.

У 1916 — 1918 роках містечко Клеван перебувало у прифронтовій зоні. В замок розташувався ветеринарний вивелуєк. 11 армії Південно-Західного фронту. До 1925 року споронілі приміщення займали ті жертви громадянської війни, яким ніде було жити. Наступні 10 років тут працювала семикласна школа, а потім школа-інтернат для дітей-сиріт.

Починаючи з 1939 до 1953 року тут були і пересильний пункт НКВС, і каральні органи німецької окупаційної служби.

Ще деякий час приміщення замку займав львівсько-трудовий профілакторій, а починаючи з 1989 року замок почав занепадати. Сьогодні про нього розповідають чимало легенд. Начебто у келяях-підвалах утримувався опозиційна українська шляхта, а в стінах

до про панське право першої шлобної ночі. Подякують, що і привид дівчини час від часу з'являється тут навісній та вночі.

Зараз замок у Клевані планується частково відновити. В ньому відкриють туристичний центр і готельним комплексом та музеєм. Можливо, у замок влаштують резиденцію Президента України. Для цього тут планують облаштувати офісні приміщення державного рівня. А на прилеглій до замку території будуть розводити коней.

27 вересня 2006р., газета АKB Промінвестбанк.

КЛЕВАНСЬКИЙ ЗАМОК ВІДНОВАЮТЬ ПОЛЯКИ?

Із восьми замків, які збереглися на Рівненщині, лише чотири підлягають відновленню, повідомили в обласному управлінні містобудування та архітектури. Серед них відомі місцевим мешканцям, і туристам Острозький та Дубенський, та менш відомі Корецький і Клеванський. На реставрацію саме Дубенського й Острозького з Державного бюджету цього року виділили по три мільйони гривень. Клеванському замку так з коштом не пощастило. Однак ним зацікавилися поляки, які пропонують на відновлення пам'ятки дев'ять мільйонів євро. Замок Чарторийський, який за радянських часів був і в'язницею, ЛТП, і інтернатом, має шанс повернути собі історичне обличчя. Якщо не виникне додаткових проблем і затримок з передачею замку у володіння компанії Інвестжитлобуд, то роботи з відновлення пам'ятки розпочнуть на початку наступного року.

21 вересня 2006р., «ОГО».

7 ЧУДЕС УКРАЇНИ: КЛЕВАНСЬКИЙ ЗАМОК

Український культурно-інноваційний портал ЕТНОБАНК почав відбирати пам'ятки, які заслуговують бути влученим до каталогу 7 чудес України. Ми звертаємося до всіх українців з проханням надіслати нам інформацію про визначні місця та пам'ятки вашого краю за адресою: etnobank@ua.com чи Представником Рівненщини є Клеванський Замок. Клеван, як стверджують історики, існувала вже в 12 ст. під назвою Колявань, але у письмових джерелах вперше зустрічається з 1453 р., як власність князя М. Чарторийського. Більше чотирьох століть поселення було родовою резиденцією Чарторийських. У 1475 році князь Федір Чарторийський, лудцій ста-

тону верховним судити на місці дивовижної городища. Замок був оточений кам'яними мурами та глибоким ровом, який при необхідності наповнювався водою з річки. По кутах утвореного трикутного майданчика були зведені дві муровані п'ятикутні вежі та одна дерев'яна, яка, на жаль, не збереглася до нашого часу. Товщина цегляних стін в деяких місцях сягає 3,6 м! Досі вражає чотириарковий, на високих підпорах міст через ріку. Клеванський замок — один з найстаріших замків Волині, яскравий витвір волинської оборонної архітектури 15-18 ст., який незважаючи на численні перебудови відносно непогано зберігся до наших днів.

9 січня 2007р.

А ЧО СКАЖЕ МІСЦЕВА ЛЕДА?

Сепіційний голова Клевані Олег Костевич повідомив редакцію, що він добре обізнаний, в якому стіні Клеванський замок. Недалі, як тиждень тому, і був у замку. Дісно, він в жовтеному стіні, сподоби розвалюються буквально на очах. Значняно, багато лиха заповдило будівлі пожежа, яка сталася років 5 тому. Але вона була вже досить давня... Пожежа будувель практично знищива. Нині дорожтютьуть шибдер, що залишилися. Але навіть не це саме гірше. Я переконався на власні очі, що в замку збереглися незалежна молада нашого містечка. Свідчення тому — залишені мармурістани шпирци та цеглофанові паветки — мабуть, якоюсь мімічною гідотою з них дихали. Наша місцеве міліція цього комоус не бачить, хоча з міліціонерами на цю тему я неодноразово розмовляв.

У чий власності замок — поняття не маю. Там давню не було власника, немає його і зараз. Маю, щоправда, усю інформацію, що будувлі замку хотіли викупити різні фірми. Але наше законодавство до сьогоднішнього дня не дозволяє приватно взувати об'єкти, які спадкують пам'ятки історії та архітектури. Замок не є власністю сепіційної ради. Закономірно можуть запитати — чи писалися в привиду подальшої долі історичних споруд офіційні листи? Я особисто нікуди не писав. Скажу відверто, я навіть не знаю, куди з цього приводу звертатися. Музейні установи та управління архітектури можуть внаслідок цього конкретної ситуації не можуть. Однозначно — сепіційний бюджет «не потягне» такий об'єкт, — сказав О. Костевич.

ОБС (одна баба сказала): подякують, що Клеванський замок викликев один із депутатів Рівненської обласної ради. Хто цей суб'єкт — наразі нігетим містечка наведено.